

ALEVÎ/BEKTÂŞÎ ŞİİRİNDE HZ. MUHAMMED SEVGİSİ*

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ÖZCAN**

Hız. Muhammed Allah'ın ilk yarattığı nur, habîbullahtır. Kainat onun nurundan yaratılmıştır. Onun davranışları her Müslüman için güzel bir örnektir. Bütün insanlığa gönderilmiş bir rehberdir. Bütün peygamberlerin reisi, Hâtemü'l-enbiyadır. Getirdiği yeni din, kitap ve mucizeleriyle en üstün kişidir, Müslüman'ların gönlünde apayrı bir yere sahiptir. Ona, diğer hiçbir peygambere verilmeyen birtakım özellikler verilmiştir. Son peygamber olması, risâletinin evrenselliği, geçmiş-gelecek günahlarının affedilmesi, âlemlere rahmet olması, İsrâ ve Mi'rac'ın ona mahsus olması, bin aydan daha hayırlı olan Kadir Gecesi'nin lutfedilmesi gibi özellikler bunlardan bazılarıdır.

Türk milleti peygamberine olan sevgisinden ayrı bir edebiyat meydana getirmiştir. Na't, Esmâ-i Nebi, Siretü'n-Nebi, Mucizât-ı Nebî, Hicretnâme, Mi'racnâme, Kırk Hadis, Hilye ve Mevlîd bu peygamber sevgisiyle meydana gelerek edebiyatımızın önemli türleri arasında yer almışlardır. Özellikle Na't türü bütün şairlerin divanının temel bir bölümünü teşkil eder. Ayrıca bütün dini eserlere besmele ile başlanması, Allah'a hamd edilmesi ve arkasından da peygambere salat u selam getirilmesi de yaygın bir gelenektir. Kısaca Besmele, Hamdele, Salvale şeklinde ifade edilen bu gelenek aynı sevginin bir başka şeklidir. Bunların dışında Halk edebiyatımızdan, Klasik edebiyatımıza ondan günümüz edebiyatına kadar başta manzum türler olmak üzere bu sevginin yansımalarını görmekteyiz.

“Besmele, Hamdele Salvele” geleneğini Hacı Bektaş Veli'nin *Velâyetnâmesi*'nde de görmekteyiz: *Tanrı'ya hamd u senâ Muhammed peygamberle soyuna salât u selamdan sonra bilinmelidir ki bu kitap Hacı Bektaş el Horasanî'nin menkabelerini bildiren bir vilâyetnâmedir.*¹ Eserin sonunda da peygambere salavat getirilir, rahmet dilenilir: *Ulu Tanrı âkabet hayırlığı versin de bütün mümin kardeşlerinle beraber iman müyesser eylesin diye hayır dua ile anasınız. Fatiha, Muhammed'e salavat, Allah'ım ulumuz Muhammed'e tertemiz soyuna sopuna rahmetler et.*²

Bütün mutasavvıflar Hz. Muhammed'i örnek almışlar, yüreklerinde ona karşı derin bir muhabbet beslemişlerdir. Alevî/Bektâşî şiirinde de Hz. Muhammed bütün bu özelliklerinden

* Bu çalışma Yağmur Dil, Kültür ve Edebiyat Dergisi'nde yayınlanmıştır. Sayı 35, İstanbul 2007.

** Fatih Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

¹ Abdülbaki GÖLPINARLI: *Vilâyetnâme, Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli*, İstanbul 1990, s.1.

² Abdülbaki GÖLPINARLI: a.g.e.,s.90.

dolayı sıkça işlenmiştir. O, şairlerde Muhammed, Mustafa, Muhammed Mustafa, Şah, Şah Muhammed Mustafa, Ahmed-i Mahmud, Resul, Resulullah, Resul-i Kibriya, Habîb, habibullah gibi isim ve sıfatlarıyla anılmıştır.

Alevî/Bektâşî şiirinde de bu peygamber sevgisinin yansımalarını sıklıkla görmekteyiz. Şairler Hz. Muhammed'e olan sevgilerini, onun büyüklüğünü, sıfatlarını şiirlerinde işleyerek gittikleri yolun onun yolu olduğunu vurgulayarak ondan manevi yardım ve şefaah beklentilerini dile getirmişlerdir.

Odur dayandığım damenim benim
Hem din ile billâh imanım benim
Gizli kalb evinde mihmanım benim
Allah bir, Muhammed Ali sevdiğim

Pîr Mehmed

Hakk'a giden yolda dayanılacak tek destek, iman inanç, gizli kalb evinde misafir edilen Allah'ın sevgisi (muhabbetullah) ve Hz.Muhammed ve Hz. Alinin dostluğudur Bir çok söyleyişte şairler Allah'a, Hz. Muhammed ve Hz. Ali'ye olan sevgilerini dile getirirler. Bu muhabbetin dinin ve imanın gereği oluşuna dikkat çekerler. Sevginin merkezi olan kalbde de yine aynı muhabbet yer almaktadır.

Sebeb icadına evvel cihanın
Mimarı Muhammed Ali dediler
Vasfın beyan edem ruh-u zibânın
Cümle ruhlar buna belî belî dediler

İlgazî

Hakkında denildi sadr-ı levlâk
Levlâke vemâ halaktü'l-eflâk
Çün nur-ı zemîn ü asmânsın
Maksûd u murâd künfekânsın

Hatayî

Kainatın Hz. Muhammed'in aşkına ve onun nurundan yaratıldığı hakîkati şiirlerde ifade edilir. Bilindiği gibi kudsi hadiste Cenab-ı Hak "Sen olmasaydın alemleri yaratmazdım"³ buyurmaktadır. Şiirlerde bu hakîkate işaret edilir. Genelde şiirlerde Hz. Muhammed'in yanında Hz. Ali de yer alır. Bektâşî şairleri Hz. Muhammed ve Hz. Ali'yi birbirinden ayrı görmez. Onlara göre ikisi de vahdet-i vücûdu yakalamış "bir" olmuşlardır. İki isim zikredilse de kastettikleri bir şahıs gibidir. Bu cihanın temelinde Muhammed ve Alinin nuru vardır. Kainatın yaratılış sebebi bu nurda gizlidir. Yaratıcı bu hakîkati bütün ruhların özüne yerleştirmiştir.

Kudret kandilinde parlayıp duran
Muhammed Ali'nin nurudur vallah
Zuhur edip kafir leşkerin kıran
Elinde Zülfikar Ali'dir billâh
Viranî Abdâl

İnsan varlık aleminin en önemli varlığı ve Allah'ın yeryüzündeki halifesidir. Kainatta onun dışındaki bütün varlıklar ona hizmet edecek mahiyette yaratılmıştır. Kalp de insanın merkezi hükmündedir. İnsandaki bütün hasseler kalbe hizmet eder, onun etrafında dönerler. Kalbin en mühim özelliği Hakk'ı hisseden yer olmasıdır. Bundan dolayı kandile benzetilir. Bu kandilin kainatta tecellisine , daha ayan bir şekilde görünmesine ışık tutan Muhammed Ali'nin nurudur.

Allah her şeyden evvel Hz. Muhammed'in nurunu kendi nurundan yaratmıştır. Hz. Adem semada nur ile yazılı Ahmed ismini görünce bunun ne olduğunu Allah'a sorar: "Bu senin zürriyetinden bir peygamberin nurudur ki O'nun ismi göklerde Ahmed ve yerlerde Muhammed'dir. Eğer o olmasaydı seni yaratmazdım." cevabını alır.

Şâh-ı kevneyn Mustafa'dır menbâ-i ilm-i ledün
Onsekizbin aleme ferman eden sultânı bul
Hüseyin Kâzım Baba

Hz. Muhammed iki alemin (Dünya ve Ahiret) şahıdır. Bir çok güzelliklerin kaynağı olan

³ Aclunî, Keşfu'l-Hafâ, C. II, s.164, Hadis No:2123. (Bu kudsî hadistir.)

peygamberimiz Allah tarafından kullara vasıtasız olarak öğretilen ilim ve Allah'a ait sırlar anlamına gelen ilm-i ledünün de madenidir. O alemlere rahmet olarak gönderilmiştir. Kur'an'da bu hakikat "Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik"⁴ şeklinde ifade edilmektedir. Bu anlamda onsekizbin alemde olduğu rivayet edilen kainata da ferman eden sultandır.

Hz. Muhammed bütün evliyaların sultanıdır. Hz. Ali'nin vasisi olduğuna da işaret edilen söyleyişte Hz. Ali de evliyaların şahı olarak nitelendirilmiştir.

Sultan-ı Enbiyadır
Sall-i âlâ Muhammed
Bil şah-ı evliyadır
Haydar vâsi-i Ahmed

Yeminî

Değişik şiirlerde onun sultanlığı ve saltanatı başka tamlamalarla da kullanılır. Kısaca o bütün sultanların ve saltanatların sultanıdır. Hz. Muhammed bütün peygamberlerin sultanıdır. Mi'racta peygamberlere imamlık yapmış olması buna delil olarak gösterilebilir. Hz. Ali de evliyalara şah olma makamındadır ve diğer adı Ahmed olan son peygamberin vâsisidir.

Enbiyaya evliyaya cümlesinin şahıdır
Dü cihanın revnakıdır gül cemâli mahıdır
Aşıkî sevse acep mi ol habibullahıdır
Ahmedi Mahmut Muhammed Mustafa'dır sevdüğüm

Aşıkî

Bu dörtlükte de Hz. Muhammed, nebilerin ve velilerin şahı olarak tavsif edilmiştir. O iki cihanın da aydınlatıcısıdır. İnsanlığı dalaletten, cehalet ve karanlıktan kurtarmıştır. Ay ve güneşin peygamberin nurundan feyz aldığı rivayet edilmektedir. O aynı zamanda habîbullah'tır. Allah'ın en sevgili kuludur. Kur'an'da Allah kendisine bu şekilde hitap etmiştir. Hz. Muhammed İki cihanın süsüdür. Şairler de tabii olarak Hz. Muhammed'i çok severler ve bunu her vesile ile dile getirirler. Âşıkî de Hz. Peygambere dört ismiyle hitap ederek samimiyetle bu sevgiyi vurgulamaktadır.

Ya Muhammed ya Ali virdim budur leyl ü nehar
Ya Muhammed ya Ali ihsane gelmişlerdeniz

⁴ Enbiya Suresi, 21/107.

Şîrî

Aşk ile kendinden geçen aşğın gözü dünyadan hiçbir şeyi görmez. Alemlerin Efendisi olan Muhammed adeta onun iki gözü gibi olur. Gerçek aşıklar kainata Muhammed'in gözüyle bakmak isterler. Çünkü Yaratıcı O'nu mükemmel bir varlık olarak yaratmıştır. İsimlerini en kemal noktada O'nda tecelli ettirmiştir. Hz.Muhammed ve Hz.Ali Bektâşî'nin gözündeki güneşin ve ayın ışığı gibidir. Tüm alemleri onlar aydınlatır. Hem Muhammed hem de Ali övülür. Onlar dine giden yolun rehberi sayılırlar. Onlar olmadan kulun doğru yolu bulması imkansızdır. Hz. Muhammed Allah'ın sevgilisidir. Allah onun aşkıyla alemleri var etmiştir. Cümle evliya ondan nasip alırlar dertlerine dava bulurlar.

Muhammed güldür, pirim bülbüldür.

Cümlemiz kuldur, Elhamdülillah

Üsküdarlı Haşim Baba

Bazen de Hz.Muhammed güle, pîr de bülbüle benzetilir. Bülbülün güle olan klasik aşkına telmihte bulunularak tasavvuf ehlinin peygambere olan muhabbeti ve ona bağlılığı bu benzetme ile dile getirilmiştir. Kul olunduğu için de, Müslüman olmadan dolayı Allah'a hamd edilir.

Bazen de dervişler kendilerini kemal ehlinin kulu , Hz. Muhammed'in gülü olarak düşünürler. Dost bağının bülbülü olduklarını ve cennet bağında öttüklerini ifade ederler.

Ben Muhammed'in gülüyüm

Ehl-i kemâlin kuluyum

Dost bağının bülbülüyüm

Cennet bağında öttüm ben

Muhyiddin Abdâl

Gül kokulu Muhammed'in teridir

Gönlü saf olanlar Hakk'ın yâridir

Âşık mâşukun bergüzârıdır

Sevdalar nasipler nurlar saçılır

Kul Himmet

Sahabenin rivayetine göre Hz. Muhammed'in teri gül gibi kokardı. Na'tlarda bu terle ilgili çeşitli tasavvurlar yer alır. Bu arada "yüzü suyu" hem ter manasında hem de deyim

olarak mecazi manada kullanılır.⁵ Ayrıca Yüce peygamberin Cenab-ı Hakk'ın huzuruna vardığı mi'rac gecesi vukû bulan hâdiselerin ağırlığı karşısında Hz. Peygamber, Cebrâil ve Burak'ın terler döktüğü ve Burak'ın terinden yeryüzünde sarı gül, Cebrâilin terinden beyaz gül, Hz. Muhammed'in terinden de kırmızı gülün hasıl olduğu rivayet edilir.⁶ Özellikle dini günlerde ve mevlid gibi törenlerde gül suyu ikramının temelinde bu düşünce yatar. Ayrıca Cenab-ı Hakk'ın, güle sevgili Peygamberi'nin kokusuyla tecelli ettiği, gülün kokusunun da bu yüzden güzel olduğu ve gül koklamanın da sünnet-i seniyye olduğu kabul edilir.⁷ Hz. Muhammed'in teri başka şairlerce inci taneleri, ve şebnemlere benzetilmek suretiyle estetik ilgi kurularak işlenmiştir.

Mazhar-ı nur-ı Hudâ'sın ya Muhammed ya Ali
Hemdem-i şah evliyasın ya Muhammed ya Ali
Virani Abdâl

Hz. Muhammed Cenab-ı Hakk'ın zatına, sıfatlarına ve fiillerine mazhardır. O Allah'ın bir tezahürüdür. Peygamberin yüzündeki bu nurun kaynağının da Allah'tan gelen yansıma oluşu peygamberin bir ayna gibi bunu yansıttığı çeşitli söyleyişlerde görülür. Bir başka şair bu nuru tavsif ederek insanları etkilemesini şu şekilde şiirleştirmiştir:

Berk vurur alnında Muhammed nuru
Arttı aşkım hüsnün görelî beri
Şibih-i kamer yüzün ey mah-ı peri
Sure-i ve's-şemsî vedduha'sın sen

Feyzullah Çelebi

Peygamberin yüzündeki ilahi nur, görenlerin gözünde şimşek gibi parlamaktadır. Onu görenlerin peygambere olan sevgisi, muhabbeti, bağlılığı artmaktadır. Onun yüzü parlaklığı sebebiyle aya, ay yüzlü perilere benzetilmekte hatta bazı şiirlerde ayın da parlaklık ilhamını onun yüzünden aldığı rivayet edilmektedir. Dörtlükte geçen "ve's-şemsî" ifadesi "Kasem olsun o güneşe" anlamında Kur'an'da değişik yerlerde geçen aynı zamanda bir surenin⁸ adıdır. Güneş, yeryüzünün en büyük ışık ve enerji kaynağı olarak hayatın devamı için gerekli asli bir unsur olup Allah'ın kudretini gösteren açık bir delil ve ayettir. Hz. Muhammed için kullanılan bu tabirle onun küfür karanlığı karşısında hidayet güneşi oluşuna vurgu yapılır.

⁵ Emine Yeniterzi: Divan Şiirinde Na't, Diyanet Vakfı Yayınları s.273.

⁶ İsmail Hakkı Bursevî, Muhammediye Şerhi, İstanbul 1294,C.1,s.98,212.(Emine Yeniterzi:a.g.e.,s.274)

⁷ Emine Yeniterzi:a.g.e.,s.274.

⁸ Ve's-Şems,91/1.

Hız. Peygamberin yüzünün eşsiz güzelliği doğrudan “ve’ş-şemsi” suresi veya ayetiyle anlatılır.Hız. Peygamberin yüzünün güzelliğini gösterebilecek en parlak aynanın güneş olduğu ve güneşin aydınlığını Hız. Peygamberden alarak bize aksettirdiği yorumları bazı şiirlerimizde işlenmiştir.⁹

Kuran’da da Hız. Muhammed için “Ey şanlı Peygamber! Biz seni insanlar hakkında şâhid, müjdeci, uyarıcı Allah’ın izniyle O’nun yoluna davet eden bir peygamber ve aydınlatan bir lamba olarak gönderdik”¹⁰ ifadesi kullanılarak onun aydınlatici oluşuna işaret edilmiştir.

Aynı anlayışa uygun olarak bir başka şiirde Hız. Muhammed, Hız. Ali ile birlikte ele alınır:

Kamu âleme ziyâlar gösterirsin subh u şâm
Şems ü mâhın enverisiz ya Muhammed ya Ali
Siz olmayınca kimseler dine yol bulamadı tam
Şems ü mâhın enverisiz ya Muhammed ya Ali

Aşıkî

Bu dörtlükte de Güneş ve Ay’ın Hız. Muhammed ve Hız. Ali’den ışığını aldığı ifade edilerek onların parlaklığına dikkat çekilerek onların önderliğinde ve gösterdikleri yolda gidilerek dinin doğru olarak yaşanacağına işaret edilir.

Ne nazım ne niyazım
Muhammed’dir iki gözüm
Ayađı tozuna yüzüm
Sürecek hallerim çokdur

Seyyid Nizamođlu

Hız. Muhammed için şair “iki gözüm” şeklinde hitap ederken insanın en kıymet verdiği ve hayati önemi bulunan gözlerini konu alması ona olan muhabbetinin derecesini vurgular.

Allah’ın ve bütün insanların sevgilisi olan Hız. Peygamber’in yolunun toprağı ise bunlara ilaveten insanı doğrudan İslamiyete götüren bir cevherdir. Bunun en güzel ifadesini Yüce Mevlânâ’da görürüz. Hız. Mevlânâ: “Ben yaşadıkça Kur’ân’ın kulu, kölesiyim. Ben Muhammed Muhtar’ın yolunun toprağıyım.” diyerek kemâl mertebelerinin en yükseğinin visâl derecesinin de en yücesinin âlemlere rahmet olarak gönderilmiş o seçkin Peygamber’in insanı Hakk’a götüren yolunda ancak toz olmakta vücut bulacağını bildirir.¹¹

⁹ Emine Yeniterzi:a.g.e.,s.134-135.

¹⁰ Ahzâp Suresi:33/45-46.

¹¹ Emine Yeniterzi: a.g.e.:s.277

Hz. Peygamberin kıymetli olan ayağının tozu maddi olarak gözlere şifa olacağı gibi, manevi olarak da onun izinden gitmenin bir çok hakikatleri görmeye vesile olacağının işaretidir.

Muhammed aşkına salâvat verdim
Arşda meleklerin seyrine girdim
Nuh Peygamberle gemiye bindim
Necf deryasında yüzdüm idi ben

Hamdullah Çelebi

Muhammed'in adı anıldığında salavat getirilmesi Kur'an'da " Muhakkak ki Allah ve melekleri Peygambere hep salat ederler. Ey iman edenler siz de ona salat edin ve tam bir içtenlikle selam verin"¹² şeklinde emredilmektedir. Ayrıca bu durum Peygamber tarafından da tavsiye edilmiştir. Yukarıdaki beyitte vecd halindeki bir aşkın ruhani seyrini görüyoruz. Muhammed'e salavat veren aşık , meleklerin seviyesine yükselmiş ve arşta melekler alemini seyretmiştir. Bu gibi hallerde zaman ve mekan ortadan kalkmaktadır. Nuh Peygamberle gemiye binmek de mümkündür, Necf deryasında yüzmek de.

Sabah seherinde virdim budur bu
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali
Zikrim olan lâ ilâhe illâllah
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Sersem Ali Baba

Alevî/Bektâşî için gittikleri yol Hz.Muhammed ve Hz.Ali'nin yoludur. O, onları hayatına örnek alır ve gittiği yolun doğruluğundan emindir. Çünkü Alevî/Bektâşî'nin önünde mürşit olarak Hz. Muhammed rehber olarak Hz.Ali vardır. Diline kelime-i tevhidi de alan derviş için bu ifadeler onun virdinin esasını da oluşturan sözcüklerdir.

Rehberim Muhammed buldum yolumu
Mürşidim Ali'dir bildim şahımı

Pir Sultan Abdâl

Aynı hakikat bir çok ünlü Alevî/Bektâşî şairince de şiirlerde ifade edilmektedir.

Cümlemiz bir vücud olalım kardeş
Muhammed Ali'nin yoludur bu yol

¹² Ahzâp Suresi,33/56.

Balım Sultan

Hz. Muhammed ve Hz. Ali'ye inananların bir ve beraber olmasının gerektiğine dikkat çekilerek bu yolun ciddi bir ortaklık oluşuna vurgu yapılmaktadır:

Uymayasın kör Şeytan'ın sözüne

Dön gidelim Muhammed'in izine

Pir Sultan

Kişileri Hz. Muhammed'in doğru yolundan saptıracak ancak Şeytan olabilir. Kişi eğer Şeytan'ın sözüne aldanmış, doğru yoldan sapmışsa tevbe ederek tekrar bu ilahi yola dönebilir.

Mürşidim Muhammed rehberim Ali

Anlardan öğrendim erkânı yolu

Kalbim onlar ile doludur dolu

Muhammed Ali'den özge yarım yok

Sırrî

Salikin kalbini aydınlatacak sırat-ı müstakime ulaştıracak , irşad edecek Muhammed'dir. Bu istikamette rehberlik edip bu yolun edebini, gerektirdiklerini ise Ali'den öğrenmek gerekir. Bunlardan birisi eksik olunca kemale ermek mümkün olmaz. Kalb Allah'la dolu olmalıdır. Tasavvufi akideye göre kalp Kabe'dir, yani Allah'ın evidir. Kalbin gerçek sahibine teslim edilmesi ise bu yola ışık tutanlara uymakla mümkün olacaktır. Kalbin Hz.Muhammed ve Hz. Ali'nin sevgisiyle dolması demek, Allah sevgisiyle dolu olması demektir. Alevî/Bektâşî için de bu iki kişi en sevgili iki varlıktır.

Muhammed dininin yoktur şeriki

Odur alemlerin mülkü maliki

Tarikimiz Hacı Bektaş tariki

Hırka bizim nemed bizim şal bizim

Gedâ Muslî

En son ve en mükemmel din olan Muhammed dininin eşi , benzeri yoktur. Alemlerin sahibi O'dur. Bu anlamda takip edilecek yolu düzenleyen tarikat da Muhammed dinini rehber edinen Hacı Bektaş Velî'nin yoludur. Bu söyleyişte tarikatını öven ve doğruluğuna inanan şair, tarikat elbisesinin sembollerinden olan hırka, aba ve şal ile de övünür:

Ar eden kişiler buna giremez
Her derviş de soyunarak dalamaz
Göllerini derindir dürrü bulunmaz
Muhammed makamı oldun mu derviş
Muhammed makamı oldu bu derviş

Derviş Mehmed

Tasavvuf zorlu bir yolculuktur. Yunus'un deyişle "Bu yol uzundur/Menzili çoktur/Geçidi yoktur /Derin sular var" Ve yine bu yola giren için Nigârî'nin ifadesiyle "Girdik reh-i sevdâya cünûnuz, Bize ar namus gerekmez" diyerek bütün sıkıntılara göğüs gerecek ve sonuçta tasavvufî makamları bir bir geçecektir. Hz. Muhammed bu yolun ilklerinden olduğu için mutasavvıf bu yolculukta onun ayak izlerini takip edecek her seferinde onun bir makamına ulaşacaktır. Hz. Muhammed bütün enbiyaların ve evliyaların başıdır. Dervişler için en büyük örnektir. Bu dörtlükte Hz. Muhammed'in makamı idealize edilmektedir. Hz. Muhammed'in tasavvufî mertebelerinden dervişler de geçerek Allah'a ulaşacaklardır.

Gerçek din en son peygamber olan Hz.Muhammed'in getirdiği dindir. Kulun yaptığı kumdan duvar örmeğe benzer. Hakk'ın yaptığı o kadar sağlamdır ki onu yıkmaya kimsenin gücü yetmez.

Din Muhammed dini taptığım tapı
Yıkılır mı Hakk'ın yaptığı yapı
Yüz yıl emek çeksen yapılmaz yapı
Kumdan duvar örüp kaldıramazsın

Derviş Mehmed

Kaygusuz Abdâl Peygamberimizin kabri başında *Gevhernâme* adlı uzun bir risale söylemiştir:

Ol güherün bir adı Mahmûd idi
Baht içinde tâli'i mes'ûd idi
Ol güher idi Muhammed'ün canı
Anun için dutdı cümle sayvanı¹³

¹³ Abdurrahman GÜZEL: Kaygusuz Abdâl'in Mensur Eserleri, Ankara 1983, s.16,17.

Hz. Muhammed'in ismi çoğunlukla Alevî/Bektâşî dervişlerince ayrı bir yeri ve önemi olan Hz. Ali'yle birlikte şiirlerde yer almıştır. Bunun dışında aynı dördlük ve beyit içinde iki arasında ilgi kurularak şiirlerde kullanılmıştır.

Hayat sahrasında bir ağaç gördüm
Yedi budağı var on iki dalı
Can meyvası derler aslını sordum
Baharı Muhammed, meyvası Ali

Sefil Abdâl

Şiirde bahsedilen formulistik sayılar bazı semboller içermektedir. Yedi budaktan kastedilen yediler, on iki daldan kastedilen on iki imamdır. Bahar ve meyva ilişkisi içinde Hz. Muhammed ve Hz. Ali arasında ilgi kurulmuştur.

Bin bir türlü çiçek her dem açılır
Kimi nihan olur kimi saçılır
Dost badesi ol mekanda içilir
Kevseri Muhammed sakisi Ali

Sefil Abdâl

Cennet'te Hz. Muhammed'e özel olarak verilen Kevser havuzunun sakisinin Hz. Ali olacağı ifade edilmiştir.

Muhammed çünkü ilmin şehri olmuş
Kapu olmuş şah-ı Merdân'e erdim

Hüseyin Abdâl

Hz. Muhammed ilmin şehri, yiğitlerin şahı olan Hz. Ali de ilmin kapısı olarak yorumlanmıştır.

Hacı Bektaş'ın ocağı, dervişler anın köçeği
Muhammed'in bir çiçeği, sultanım ulu Ali'dir

Münire Bacı

Hız. Ali, Hız. Muhammed'in çiçeği olarak yorumlanmıştır.

Dersimizi imamlardan alalım
Ahretin kaydını burda görelim
Muhammed aşkına secde kıralım
Var bir delil bul ki Hakk'a gidelim

Derviş Mehmed

Hakikat yolunun dersini imamlardan alan salık, dünyadan başka bir alem olan ahiretin farkına varır. Asıl gaye ahirete hazırlanmaktır. Ahirete hazırlanmak, orada kaybeden bir kul olmamak için dünyadayken manevi hazırlık yapmak gerekir. Yapılacak en büyük hazırlık Muhammedi tanımak ve O'nun aşkıyla dolup taşmaktır. Dervişler Hız. Muhammed'e duyulan aşkla ondan aldıkları ilhamla secde ederler.

Hak'tan hidayettir bize bu saadet
Muhammed Mustafa Ali'den himmet
Ceset kalır burada can çeker zahmet
Canı kurtarmağa sahip bulmalı

Şah Sultan

Bütün Alevî/Bektâşî'lerin manevi yardım (himmət) ve şefaät umduğu en önemli iki kişi Hız.Muhammed ve Hız. Ali'dir. Eğer salık buna vasıl olursa Bu onun için Hakk'ın en büyük hediyesidir. Ceset sadece bu dünya hayatıyla sınırlıdır. Ölüm geldiğinde çürüyüp gidecektir. Asıl olan "can" dır ; yani ruhtur. Dünyada da ebedi alemde de azaba uğrayıp zahmeti çeken odur. Ruha sahip çıkacak manevi bir yardımcı bulmak gerekir.

Pirim himmet eyle ođul ya hizmet
Hak sahip çıkmazsa artıyı firkat
Gel şefaät eyle güzel Muhammed
Ol demde yetişir car eder Allah

Derviş Mehmed

Derviş hizmette bulunur, pîr de ona manevi yardım eder. Bundan da önemlisi Muhammed'in şefaatine nail olmaktır. Çünkü O Hakk'ın habibidir , ümmetine şefaet etme yetkisi Allah tarafından kendisine verilmiştir. O'nun şefaet ettiği kullar Allah'ın izniyle kurtuluşa ereceklerdir.

Server-i alem Muhammed Mustafa'nın aşkına

Fakr ile fahr eyleyüb hırka giyen Bektâşîdir

Şehidî

Hz. Muhammed alemlerin baş tacı olarak ifade edilir ve Bektâşî'nin onun fakrı ve fahrı (övüncü) ile hırka giydiği anlatılır. Fakr ; Arapça , fakirlik,yoksulluk, ihtiyaçlılık gibi halleri ifade eder. Varlıktan kurtulup, Allah'da fani olmaktır. Fakr, şerefli bir makamdır. Mutasavvıflara , fukara adı verilir. Zira onlar mülklerden kendilerini boşaltmışlar, yani içlerinde mal mülk (dünya) sevgisi bırakmamışlardır. Fakrın hakîkati, kulun Allah'tan başka hiçbir şeye ihtiyaç duymamasıdır. Fakrın şekli, bütün sebeplerden uzaklaşmaktır. Fahr ise ; Arapça övünme, övünme vesilesi olan şey demektir. Çeşitli sayıda dilim(terk) li Bektâşî tâcının adıdır. Bu tac, yokluk ve fakr ifade eder .¹⁴ Hz. Muhammed Bir hadis-i şerifinde “Fakirlik övüncümdür, onunla iftihar ederim”¹⁵ demiştir.

Bu fakir-i bi-nevâ sizden umar her dem deva

Lutf ile ihsan verirsiniz ya Muhammed ya Ali

Seyyid Nesimî

Muhammed Mustafa'a ey Şah-ı Merdan

Aliy-yel-Mürteza sana sığındım

Hadice Fatıma Hasan Mücteba

Hüseyn-i Kerbelâ sana sığındım

Virdî Derviş

Tasavvuf yolunda dervişler başta Hz. Muhammed olmak üzere bir çok tarikat ulusundan manevi yardım talep ederler. Alevî/Bektâşî dervişi için de manevi yardım istenilecek kişiler

¹⁴ Ethem CEBECİOĞLU: Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, Ankara 1997, s.261,262.

¹⁵ Aclûnî,Keşfu'l-Hafâ,Mısır 1351,C II,s.87.

arasındaki öncelik şiirde ifade edildiği gibi Hz. Muhammed, Yiğitlerin Şahı Hz. Ali,Hz. Hatice, Hz. Fatıma ve Hasan ile Hüseyin'dir.

Hüdâ kıl mağrifet cümle günahım
Muhammed Mustafa için bağışla
Velayet mülkinin hem padişahı
Aliyy-ül Murteza için bağışla
Feyzullah Çelebi

Hz. Muhammed Mustafa ve Velilik mülkünün Padişahı olan Hz. Ali'nin hatırına günahlarının bağışlanması istemektedir. Çünkü her ikisi de Allah katında çok değerli makamlara sahiptirler. Bir çok şiirde Hz. Muhammed ve Hz. Ali'den bu anlamda manevi yardım talep edilir:

Akgül Muhammed'in alnı terinden
Kerem Muhammed'den mürvet Ali'den
Pir Sultan Abdâl

Bütün dünya dost göründü kalmadı ağyarımız
Bu dünyada olduk her dem zarar etmek kârımız
Muhammed Mustafa bizim ol şefaatkanımız
Şah Hüseyin'i gözetleriz doğru raha gideriz.

Hasan Koç Baba

Bilindiği gibi Muhammed ümmetinden günah işleyenlere şefaate edecektir. Onların cehennem azabından kurtulmalarına vesile olacaktır. Burada da şefaate beklentisi başka bir tarzda ifade edilmiştir. Şairler , genellikle günahkar olma, hallerinden memnun olmama, korkarak Hakk'a sığınma gibi hallerden sonra şefaate beklentisini işlemişlerdir. Onların “ şefaate- kâni ” kurtarıcıları Hz. Muhammed'dir

Şefiğ olur ona nur-u Muhammed
Kalır gülzar cennette müebbed

Yeminî

Hz. Muhammed'in nurunun şefaatine nail olanlar ise ebedi olarak cennetin gül bahçelerinde kalacaktır

Hz. Muhammed'i seven bütün sıkıntıları aşacaktır. Dervişler , bazen evliyaların ve enbiyaların şahı olan Hz. Muhammed Mustafa'ya “Şah” sıfatıyla hitap eder. Şah

Muhammed'in sevgisi , öbür alemden dünyaya salınmış kul için en büyük kârdır. O'nun sevgisiyle varlık denizinin sırlarında yüzülür.

Ademi saldı dünyaya
Kârı yok ise n'eyleye
Seveni umman boylaya
Şah Muhammed Mustafa'nın

Derviş Mehmed

Hz. Muhammed alemlerin gururu olarak tavsif edilir.

Ademi seyfullah atam hakkiçün
Muhammed Mustafa Hatem hakkiçün
Eyyuba sürdüğün sitem hakkiçün
Bizi dergahından mahrum eyleme

Derviş Mehmed

Bu ifadelerde Allah'a yapılan bir niyazda Hz. Muhammed Mustafa'nın hatırı ve hakkı aracı kılınmakta ve onun son peygamber oluşu vurgulanmaktadır. Bu alemin başlangıcı Hz. Adem , neticesi, hatemi Muhammed'dir

Muhabbetten geçer Hak'tan da geçer
Muhammed'de muhabbetten hasıldır
Erenler büyüktür kaftanı biçer
Gene aslın yürütmeyen nesildir

Aşıkî

Tasavvufi düşüncede “ Muhammed muhabbetten meydana gelmiştir” görüşü vardır. Pek çok mutasavvıf Hz.Muhammed ve muhabbet kavramlarını birlikte kullanırlar. Erenler muhabbet yolunu tutarak Hz.Muhammed'in getirdiği hakîkata ulaşırlar.

Sonuç olarak Alevî/Bektâşî şiirinde Hz. Muhammed için duyulan derin ve samimi muhabbet şiirlerin ortak temasıdır. Şiirlerde kainatın yaratılış sebebinin Hz. Muhammed oluşuna vurgu yapılarak onun şanı yüceltilmiştir. Bir çok şair onun farklı isim ve sıfatlarını şiirlerinde kullanarak onu övmüşlerdir. Alevî/Bektâşî şairleri onun yolundan gittiklerini, dinlerinin Muhammed dini oluşunu söyleyerek, rehberlerinin Hz. Muhammed olduğunu belirterek, onun şefaâtini talep etmişlerdir. Bir çok şiirde Hz. Muhammed'in adı Hz.Ali ile birlikte anılarak ikisi arasında ilgi kurulmuştur. Bütün bu muhteva Alevîliği İslam dini dışında farklı bir din ve inanç olarak gösteren tezi de çürütmektedir.

KAYNAKÇA:

ACLUNÎ, Keşfu'l-Hafâ, Mısır 1351.

BURSEVÎ, İsmail Hakkı(1294) Muhammediye Şerhi, İstanbul.

CEBECİOĞLU, Ethem(1997), Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, Ankara.

YENİ TERZİ, Emine (1993) Divan Şiirinde Na't,Ankara.

GÖLPINARLI, Abdalbaki(1990), Vilâyetnâme, Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli, İstanbul.

GÜZEL, Abdurrahman (1983) Kaygusuz Abdâl'in Mensur Eserleri, Ankara.

YILDIRIM, Suat(2002) Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meali,İstanbul.